

SĂPĂTURILE DE SALVARE DE LA LUNCAVIȚA-MOCUȚA, JUD. TULCEA*

Ioan Vasiliu

Résumé : Dans la période juin–juillet 1990 nous avons entrepris une recherche en régime de fouille de sauvetage, pour créer un front du travail sur la magistrale du gasoducte entre Isaccea et Șendreni. L'établissement était située sur un éperon bordant la vallée inondable du Danube.

A l'exception de fragments céramiques appartenent à la culture Cernavodă I, à l'époque hellénistique, romaine au moderne, qui ne proviennent pas d'une couche a part, tout les autres restes appartiennent à la phase A2 de la culture de Gumelnița.

Pendant les fouilles on été étudiées partiellement deux habitations et un fosse de la culture Gumelnița, qui a fourni un inventaire varié: fragments de vases céramiques, outils et ustensiles en silex et en pierre.

Les résultats sont importants pour la connaissance de l'habitat à la phase A2 de la culture Gumelnița à Luncavița.

Mots clef: Luncavița, Culture Gumelnița, Culture Cernavodă I, Énéolithique

Cuvinte cheie : Luncavița, Cultura Gumelnița, Cultura Cernavodă I, Eneolitic

Cadrul general

Obiectivul arheologic, cunoscut sub denumirea generică *Mocuța*¹, având axa lungă de circa 200 m, orientată aproximativ N–S, este amplasat pe marginea și de-a lungul unei terase false, loessoide, încadrată la E de Valea Ascunsă, iar la V de Valea Luncavița².

Cadrul natural

Aflată la aproximativ 500 m S de vatra satului și la 2–2,5 km N de așezarea gumelnițeană de pe *Cetățuia*³, zona este dominată de prezența Dunării și a Platformei Dobrogei de Nord, spre S și V întinzându-se pădurile de foioase din Munții Măcinului și Podișul Babadag.

Din punct de vedere geologic, arealul Luncavița, strâns legat de Munții Măcin, reprezintă, prin intermediul liniei tectonice Luncavița–Consul⁴, zona de tranziție între unitățile Măcin și Niculițel, în alcătuirea sa intrând, în principal, granitele, calcarele triasice și cretacice, și diabazele⁵.

* În articol vom prezenta rezultatele preliminare ale cercetărilor din campania 1990.

¹ Vasiliu 1995a, 89-115; Micu *et alii* 2004; Micu, Mihail 2005, 408.

² Geografia României 1983, 638-640.

³ Comșa 1971, 12, 17-18; Hașotti 1988-1989, 10; Hașotti, Lăzurcă 1989, 45; Micu *et alii* 2004; Micu, Mihail 2005, 408.

⁴ Coteș, Popovici 1972, 121, 123; Coteș 1973, 342-343.

⁵ Mutihac 1990, 75; Mândruț 1993, 165.

Climateric, locația aleasă de către comunitatea eneolitică pentru viitoarea așezare, se situează într-un sector de tip silvo-stepic, cu un pronunțat caracter continental, cu vegetație specifică, în mare parte înlocuită de culturi agricole⁶, media anuală a temperaturii oscilând în jurul valorii de 11°C, precipitațiile atmosferice fiind de 400 mm/an⁷.

Istoricul cercetărilor

Exceptând cetatea romană târzie (sec. IV–VI p.Chr.), situată pe botul dealului Milanu⁸, prima semnalare despre existența unui sit arheologic pe actualul teritoriu al localității Luncavița, datează din anul 1898, când P. Polonic amintește așezarea preistorică de pe *tell*-ul din punctul *Cetățuia*, consecință a studierii limesului roman din zona de nord a Dobrogei⁹.

Ulterior, în urma unor cercetări sistematice sau de suprafață efectuate în împrejurimile comunei, C. Moisil pune în circuitul științific „câteva obiecte preistorice, probabil neolitice”¹⁰, E. Comșa semnalează descoperiri datând din eneolitic, din epoca fierului și din perioada geto-dacică¹¹, I. Vasiliu morminte din epoca bronzului¹², iar Al. Păunescu vestigii din paleolitic și mezolitic¹³.

Prima etapă a săpăturilor arheologice de la Luncavița este marcată de investigațiile efectuate de către E. Comșa în punctul *Cetățuia*, rezultatele acestora impunând atenției cercetătorilor situl eneolitic aparținând culturii Gumelnița¹⁴, ale cărui niveluri inferioare au fost atribuite aspectului cultural Aldeni II¹⁵.

Metoda de săpătură

Cercetarea a avut caracter de salvare, fiind impusă de lucrările pentru amenajarea traseului conductei de gaze naturale de la Isaccea la Șendreni. În raport cu situația din teren, s-a preferat trasarea de secțiuni, S1, respectiv S2. Amplasate în marginea nord-estică a promontoriului, ce prezenta o ușoară pantă către E, au fost orientate N–S, fiecare având dimensiunile de 60 × 2 m, săpându-se una dintre zonele în care, la suprafața solului, erau „aglomerări” de fragmente ceramice și unelte sau produse de debitaj din silex ori din piatră¹⁶.

Stratigrafia

Sondajul arheologic a permis câteva observații privind nivelul de ocupare al zonei în diferite epoci, cu acest prilej fiind determinate vestigii datate din eneolitic până în perioada modernă.

⁶ Iana 1982, 759-762.

⁷ Mihăilescu 1969, 125; Ciulache 1982, 759.

⁸ TIR, L 35.

⁹ Comșa 1953, 747, nota 3, 748, nota 1; Comșa 1971, 11, nota 1.

¹⁰ Moisil 1910, 115.

¹¹ Comșa 1953, 753-754, fig. 4-6.

¹² Vasiliu 1995a, 89-115; Vasiliu 1995b, 117-140.

¹³ Păunescu 1999, 69-70.

¹⁴ Comșa 1953, 413-416; Comșa 1962, 221-225.

¹⁵ Comșa 1962, 224; Comșa 1963, 9, fig. 1; Comșa 1971, 17; Comșa 1996, 17; Dragomir 1983, 14, 22, 32-33; Dragomir 1985, 33; Hașotti, Lăzurcă 1989, 45.

¹⁶ Cercetarea de suprafață din zona comunei Luncavița a fost realizată în primăvara anului 1990 de către Ioan Vasiliu și Iacob Petre.

Astfel, în S1, singurele urme de locuire, descoperite în contexte nu prea clare, la adâncimi cuprinse între 0,50-0,65 m, sunt reprezentate de câteva fragmente ceramice provenind de la amfore de epocă elenistică și romană târzie, precum și ceramică din perioadele medievală târzie și modernă.

În S2, unde stratigrafia era mai complexă, s-a putut constata că humusul vegetal, de culoare negru-cenușie, avea o grosime de 25-35 cm, stratul cultural, de culoare brun-cenușie, adâncindu-se până la 1,10-1,25 m, solul nederanjat, fără urme arheologice, fiind gălbui.

Prezența gropilor moderne, săpăturile adânci efectuate pentru plantarea viței de vie și amenajările genestice – șanțuri antitanc – din timpul celui de al doilea război mondial¹⁷, au afectat puternic atât complexele de locuire cât și stratul de cultură, ceramica eneolitică apărând în poziție secundară încă de la 0,40-0,50 m, în asociere cu fragmente elenistice, romane târzii și moderne, cele din urmă fiind preponderente.

Descoperirile prezentate în acest articol nu reprezintă întreaga evoluție a sitului având în vedere faptul că cele două secțiuni au fost amplasate în marginea nord-estică a promontoriului.

Complexe de locuire

A. Locuințe

În cursul săpăturilor de salvare din campania 1990, au fost relevate și cercetate parțial, două secvențe ocupaționale.

Locuința nr. 1 a fost dezvelită aproximativ în zona central-nordică a secțiunii S 2, în carourile 16–19, la 1,15 m adâncime, păstrându-se într-o stare de conservare proastă, complexul fiind serios afectat, atât de o groapă modernă, săracă în materiale (ceramică de la sfârșitul sec. XIX și începutul celui următor și o monedă emisă în timpul domniei lui Carol I), cât și de amenajările genestice mai sus amintite (Fig. 1).

Acest complex de locuire a apărut sub forma unei aglomerări de chirpici puternic mărunțiți, roșu-cărămizie, fără o structură compactă, cu o grosime medie de 0,15 m, prezentă pe o suprafață destul de restrânsă, provenită din prăbușirea pereților, nu prea groși, realizați din lut amestecat cu nisip și păioase. Dispunerea masei de chirpici indica prăbușirea pereților aproximativ pe direcția NE–SV, pe care era orientat, probabil, și axul lung al locuinței, situație semnalată și în cazul complexelor dezvelite în nivelurile superioare de locuire de pe *Cetățuia*¹⁸. După demontarea chirpicilor a fost observată existența unei podele din lut fin, bine fățuită la partea superioară, neagră-cenușie datorită incendiului în urma căruia locuința a fost distrusă, puternic perturbată de intervențiile ulterioare.

Locuința nr. 2 se afla în zona centrală a secțiunii S 2, în carourile 30–34, parțial cercetată, fiind și ea afectată de multiple intervenții antropice ulterioare. Ca și în cazul locuinței nr. 1, masa de chirpici mărunțiți, prăbușită pe direcția NE–SV, indica axul lung al locuinței, de formă, probabil, rectangulară (Fig. 1).

Deși se înscriu în categoria locuințelor de suprafață, pentru nici unul dintre cele două complexe nu putem oferi detalii cu privire la dimensiuni, amenajări interioare, precum și

¹⁷ Vasiliu 1995a, 89.

¹⁸ Micu, Maille 2002, 117-118, pl. 3, 6.

asupra modului de execuție a structurii de rezistență, nefiind depistate urmele gropilor de pari sau a șanțurilor de fundație, o situație similară fiind întâlnită în așezările de la Sultana¹⁹, Trestenic²⁰, Însurăței²¹ și Geangoești²².

Lipsa gropilor de pari (stâlpi), poate fi un indiciu privind ridicarea suprastructurii locuințelor prin sistemul „ceamur”, în care se utilizează o mare cantitate de vălătuci și o rețea de nuiele relativ săracă.

B. Gropi

Tot în S 2, dar în zona sudică, în carourile 52–54, a fost descoperită o groapă de mici dimensiuni; cantitatea redusă de resturi menajere dispersate, găsită în interiorul ei, ne determină să considerăm că a servit doar pentru scoaterea lutului, fiind acoperită în momentul nivelării terenului.

Utilajul litic

Utilajul litic descoperit în cadrul săpăturilor de la Luncavița-*Mocuța* este reprezentat de un lot de 12 piese lucrate din silex, alte 21 fiind confecționate din diferite roci.

A. Unelte din silex

Materialul de care dispunem, redus cantitativ și sărac din punct de vedere al repertoriului, provenind din complexele de locuire, din stratul de cultură, sau de pe suprafața solului, nu ne permite concluzii privind predominarea sau evoluția vreunui tip de unealtă.

Ca observație generală, putem afirma că majoritatea uneltelor – lame, gratoare, străpungătoare – păstrate în stare fragmentară, sunt lucrate din silex de tip balcanic²³, de bună calitate, galben-cafeniu, cu aspect mat, amenajate pe lame grosiere, retușele fiind, în general, plate sau oblice și destul de mari (Fig. 2).

B. Unelte din piatră cioplită

Sunt mult mai puține decât uneltele din silex, fiind lucrate din diferite roci locale, cele mai multe dintre ele având o duritate mare. Deși numărul lor este redus, totuși, cele existente pot fi atribuite mai multor tipuri

B.1 Dălțițe, dreptunghiulare sau trapezoidale, cu una dintre fețe ușor bombată, cealaltă fiind aproape plată (Fig. 3/10-12);

B.2 Topoare

B.2a) topoare plate, de formă trapezoidală, cu muchia rotunjită, tăișul fiind ușor arcuit (Fig. 3/ 7-9);

B.2b) topoare perforate, cu muchia cilindrică, încadrate după forma profilului în două variante:

- cu profil longitudinal drept (Fig. 3/2);

¹⁹ Isăcescu 1984, 28.

²⁰ Lăzurcă 1995, 9.

²¹ Pandrea, Sîrbu, Neagu 1999, 147.

²² Mihăiescu, Ilie 2003-2004, 74.

²³ Comșa 1976, 5-18.

- cu profil longitudinal curbat în zona de maximă lățime a pieselor²⁴. Două dintre exemplare erau în curs de execuție (Fig. 3/1, 3). Perforația (orificiul pentru fixarea cozii) era plasată fie aproximativ în centrul piesei, fie mai aproape de muchia acesteia.

În stratul de cultură și în groapa menajeră, au fost descoperite trei „dopuri” de formă tronconică având pe suprafața exterioară cercuri concentrice, rezultate ca urmare a procesului de perforare (Fig. 3/4-6).

Descoperiri similare sunt semnalate în așezările de la Brăilița²⁵ și Lișcoteanca, punctele *Movila Olarului* și *Moș Filon*²⁶.

Deși, în literatura de specialitate a fost emisă ipoteza că prezența unor exemplare în curs de execuție, precum și a „dopurilor”, nu reprezintă dovezi convingătoare în favoarea producerii „pe loc” a acestui tip de unealtă²⁷, totuși, credem că, măcar o parte a pieselor incluse în această categorie erau produse de către membrii comunității de la Luncavița-Mocuța.

C. Percutoare

Din stratul de cultură și din groapa menajeră, provin nouă exemplare confecționate dintr-o rocă cu structură compactă. În privința formei, obținută prin prelucrare și/sau utilizare, marea majoritate sunt aproximativ sferice (Fig. 4/ 1-9).

*
* *

Materia primă folosită la prelucrarea uneltelor de la Luncavița-Mocuța, a fost procurată de către membrii așezării din zonele limitrofe²⁸, acestea fiind probabil confecționate pe loc, după cum pare să o indice numărul mare de produse de debitaj din silex, și de percutoare.

Inventarul litic descoperit în urma cercetărilor de la Luncavița-Mocuța își găsește analogii atât în așezările din Dobrogea (Carcaliu²⁹, Mihai Bravu-*La Moară*³⁰, Medgidia³¹), cât și în cele din stânga Dunării, din zone mai apropiate sau mai îndepărtate (Brăilița³², Lișcoteanca-*Movila Olarului*³³, Însurăței³⁴, Sultana³⁵, Pietrele³⁶ și Gumelnița³⁷), ateliere

²⁴ Vasiliu 1996, 13-14, pl. 4/2.

²⁵ Harțuche, Anastasiu 1968, 14; Harțuche 2002, 34, fig. 31/8.

²⁶ Harțuche 1987, 18, fig. 18/7.

²⁷ Harțuche 1987, 18, ca exemple fiind date descoperirile de la Brăilița și Lișcoteanca, *Movila Olarului* și *Moș Filon*, argumentul fiind lipsa din zonă a materiei prime.

²⁸ Nicolăescu-Plopșor, Păunescu, Paul-Bolomey 1959, 16; Păunescu 1970, 84; Păunescu 1999, 40-41; Comșa 1976, 7, fig. 1.

²⁹ Lăzurcă 1984, 25, pl. 4; 8/1; 9/1.

³⁰ Hașotti, Lăzurcă 1989, 46; Lăzurcă 1995, 21, nota 26.

³¹ Harțuche, Bounegru 1997, 37, 41, 43, fig. 18-23; 24/4-7; 26/2; 28/7.

³² Harțuche, Dragomir 1957, 131, fig. 3/4; Harțuche, Anastasiu 1968, 13-14, fig. 10-11; 13-14; 17; Harțuche 2002, 32, 34, 39, fig. 28/1-5; 30/7; 31/8; 34/1.

³³ Harțuche 1987, 17-18, 20, fig. 15-18; 20/4-5.

³⁴ Pandrea, Sîrbu, Neagu 1999, 150, fig. 5-6.

³⁵ Isăcescu 1984, 34.

³⁶ Berciu 1956, 518, 522, 524, fig. 22-23; 28; 35/6.

³⁷ Dumitrescu 1966, 57, 59, fig. 4-5; 6/1-4, 7; 7/4-7.

specializate în prelucrarea silexului, osului și cornului fiind atestate la Corbeanca³⁸, Lișcoteanca-Moș Filon³⁹ și Măriuța⁴⁰.

Unelte din os

În campania din 1990 a fost găsit un singur împungător, cu lungimea de 12 cm, având fasonat doar capătul ascuțit, restul uneltei fiind prelucrat mai neglijent, păstrând forma inițială a osului din care a fost prelucrat (Fig. 5/5).

Podoabe

Sunt reprezentate printr-un obiect confecționat din gresie silicioasă, de formă aproximativ romboidală, cu marginile rotunjite și profilul longitudinal drept, fără orificiu pentru suspensie (Fig. 5/9), ce poate fi atribuit, cu rezervele de rigoare, categoriei pandantivelor.

Ceramica

Materialul arheologic, cel mai numeros și mai concludent, îl reprezintă ceramica, lucrată exclusiv cu mâna, una dintre caracteristici fiind reprezentată de nivelul relativ mare de fragmentare, situație ce a îngreunat încadrarea multora dintre fragmente uneia sau alteia dintre categoriile de forme.

În raport de anumite criterii tehnologice (prepararea pastei, degresanți, tratarea suprafețelor, ardere), ceramica de la Luncașița-Mocuța poate fi împărțită în două mari categorii⁴¹:

A. Pastă grosieră (de calitate inferioară). Ca degresanți s-au folosit microprundișuri, nisip cu granulație mare și cioburi pisate, despre care, în literatura de specialitate, s-a afirmat că nu ar fi altceva decât mici bucățele de lut insuficient frământat și neomogenizat⁴².

De regulă, vasele incluse în această categorie au pereții groși; deși arderea s-a făcut în mediu oxidant, ambele suprafețe căpătând nuanțe de bej-cărămiziu, la fel ca și miezul, pasta este, totuși, destul de friabilă. Interiorul unora dintre recipiente a beneficiat de o lustruire îngrijită, după aplicarea unui strat subțire de lut protector, culoarea căpătată în urma arderii secundare fiind neagră-cenușie.

Forme⁴³

a) Vas mare (inv. 44.042), folosit pentru provizii sau pentru păstrarea apei, având pereții groși, corp bitronconic, umăr profilat, gât înalt, cilindric, buza rotunjită, baza plată, prevăzută, imediat sub umăr, cu două toarte perforate orizontale (Fig. 6);

b) Platouri (tăvi) tronconice, cu pereții groși, având deschidere largă, probabil circulară sau ovală, buza rotunjită fiind ușor subțiată, baza plată sau ușor alveolată, unele dintre

³⁸ Trohani, Oancea 1976, 19, 32.

³⁹ Harțușe 1980b, 325; Harțușe 1987, 19-22.

⁴⁰ Parnic, Păun 2003-2004, 53-70; Păun *et alii* 2004.

⁴¹ Ceramica din așezările gumelnițene, în raport de amploarea cercetărilor, este împărțită în două, sau în trei mari grupe ceramice.

⁴² Marinescu-Bâlcu 1989, 216.

⁴³ În cadrul celor două categorii de pastă vor fi prezentate doar acele forme pentru care există suficiente date pentru o descriere cât mai completă.

exemplare fiind prevăzute cu toarte-apucători, perforate orizontal (Fig. 7/5), altele dispunând de proeminențe trase din buză (Fig. 7/7);

c) *Castroane*, având buza îngroșată, aproximativ egală cu pereții vasului, dreaptă (Fig. 7/1), ușor orientată către interior (Fig. 7/2, 4), ori subțiată (Fig. 7/3), pereții fiind arcuiți.

Decor

Suprafața exterioară a vaselor incluse în această categorie a fost acoperită cu:

a) *Barbotină neorganizată*, excepție făcând gâtul vasului bitronconic, decorat prin lustruire; apare singură, sau în combinație cu:

- *brâul alveolat* din lut, aplicat în regiunea diametrului maxim, plasat orizontal (Fig. 6/1-2; 7/3);
- *brâul alveolat* din lut, dispus orizontal, combinat cu un alt motiv similar plasat oblic (Fig. 7/2);
- *mici proeminențe conice*, situate imediat sub buză (Fig. 7/4).

b) *Barbotină* dispusă în linii reliefate (vârci), verticale sau oblice.

B. Pastă semigrosieră, diferențiată de categoria anterioară atât prin tehnica de preparare a pastei, cât mai ales prin calitatea degresanților: microprundișuri și cioburi pisate, minuscule, precum și nisip cu granulație mică. Culoarea căpătată în urma arderii oxidante, comportă diferite nuanțe de bej, miezul având aceeași culoare ca și pereții, sau fiind gri ori negru-cenușiu. Suprafețele interioare ale vaselor au fost acoperite cu un strat fin de lut, lustruit apoi, cu mai multă sau mai puțină atenție. Numai pentru anumite forme – castroane, strecurători –, de același tratament au beneficiat și suprafețele exterioare.

Forme

a. *Oale*. Pe baza fragmentelor avute la dispoziție am putut stabili următoarele variante:

a1) cu buza dreaptă, rotunjită, grosimea ei fiind, în unele cazuri, aproximativ egală cu cea a pereților drepecți ai vasului (Fig. 8/1-3, 8);

a2) cu buza dreaptă, rotunjită, pereții fiind ușor arcuiți, mai ales în partea inferioară (Fig. 8/6);

a3) cu buza îngroșată ori subțire, ușor orientată către interior, pereții fiind drepecți sau ușor arcuiți (Fig. 8/6; 9/1-5, 7);

a4) cu buza țeșită oblic către interior, pereții fiind arcuiți (Fig. 9/7, 9).

După cum o dovedesc fragmentele avute la dispoziție, vasele incluse în acest tip ceramic, aveau baza dreaptă, uneori îngroșată, alteleori ușor alveolată (Fig. 8/3-4).

b. *Vasele-borcan*, mai slab reprezentate din punct de vedere numeric, sunt ilustrate prin variantele:

b1) cu buza rotunjită, gât înalt, cilindric, umăr profilat, pereții ușor arcuiți (Fig. 10/1-3);

b2) cu buza rotunjită, gât înalt, cilindric, corp bitronconic, baza dreaptă, ușor îngroșată (Fig. 10/4);

b3) cu buza dreaptă sau rotunjită, gât scurt, uneori abia schițat, pereții arcuiți (Fig. 11).

Pe fundul unor vase incluse în această categorie, drepte sau ușor îngroșate, se păstrează amprentele împletiturii pe care au fost așezate după modelare, când pasta era încă moale.

c. *Castroanele*, reduse numeric, sunt prezente prin variantele:

- c1) buza dreaptă, umăr rotunjit, corp tronconic (Fig. 12/7);
- c2) buza evazată, umărul rotunjit, corpul tronconic (Fig. 12/1, 4);
- c3) buza răsfrântă la exterior, umărul rotunjit, partea inferioară tronconică (Fig. 12/2, 5-6).
- c4) buza dreaptă, cu umăr carenat, pereții ușor arcuiți (Fig. 12/3);

d. *Străchinile* reprezintă forma ceramică predominantă:

- d1) buza și umărul rotunjite, partea inferioară tronconică (Fig. 13/4);
- d2) buza evazată, umărul rotunjit, corpul tronconic (Fig. 13/1);
- d3) buza relativ dreaptă, umăr rotunjit, mai puțin pronunțat, partea inferioară tronconică (fig. 13/2);
- d4) buza evazată, umărul ascuțit, partea inferioară tronconică (Fig. 13/3);
- d5) buza evazată, umărul drept, corp tronconic, baza ușor alveolată (Fig. 13/ 5).
- d6) buza țesită spre exterior, corp semisferic (Fig. 13/ 6);

e. *Strecurători*. După fragmentele păstrate, au putut fi stabilite următoarele variante:

- e1) buza dreaptă, corp semisferic (Fig. 14/4);
- e2) buza dreaptă, deschidere largă, partea superioară ușor tronconică, corpul fiind, de asemenea, tronconic (Fig. 14/5);
- e3) corp tronconic, baza sub formă de picior gol în interior (Fig. 14/3).

Întreg corpul strecurătorilor, sau numai jumătatea lor inferioară, este prevăzut cu orificii, diametrele și densitatea acestora fiind raportate la dimensiunile vaselor.

f. *Paharele bitronconice* au pereții arcuiți și buza, probabil, dreaptă (Fig. 14/1-2).

Decor

În cadrul acestei categorii ceramice sunt prezente următoarele tehnici de ornamentare:

- a) *barbotina* neorganizată sau în linii reliefate, dispusă pe întreg corpul recipientelor, excepție făcând gâtul vaselor-borcan, decorate prin lustruire;
- b) *brăurile alveolate* din lut, aplicate sub buza vaselor. Acestea apar:
 - singure, fiind dispuse orizontal (Fig. 8/2, 6; 9/1, 3-4, 7, 9; 11/4, 6-7, 9);
 - în combinație cu motive similare plasate vertical (Fig. 8/1, 3), oblic (Fig. 8/7; 9/8), sau în formă de potcoavă (Fig. 9/6);
- c) *aplicații conice* din lut, plasate într-un șir orizontal sub buza (Fig. 12/7);
- d) *scrijelituri* sub forma „tablei de șah” (Fig. 12/3);
- e) *alveole* executate cu vârful unui instrument ascuțit, dispuse orizontal sub buza (Fig. 14/5);
- f) *caneluri* dispuse orizontal (Fig. 12/1);
- g) *proeminențe conice* din lut, plasate în regiunea diametrului maxim și perforate vertical (Fig. 14/5).
- h) *proeminențe alungite*, trase din pasta vaselor, dispuse în regiunea diametrului maxim (Fig. 14/1-2);
- i) *incizii adânci*, dispuse pe corp în formă de X (Fig. 14/2), sau terminate prin meandre (Fig. 14/1).

Obiecte confecționate din lut ars

Sunt ilustrate printr-un număr de șapte fusaiole confecționate din:

- lut ars, având formă bitronconică; toate exemplarele sunt fragmentare (Fig. 5/1-2, 4, 7);
- din diverse fragmente ceramice, de culoare brună-cenușie, fără a avea o formă clar conturată, perforate aproximativ în zona centrală (Fig. 5/3, 6, 8).

În actualul stadiu al cercetărilor, astfel de obiecte, confecționate din lut sau prelucrate din diverse fragmente ceramice, sunt cunoscute doar din descoperiri făcute în afara zonei istro-pontice, în așezările de la Gumelnița⁴⁴, Pietrele⁴⁵, Brăilița⁴⁶ și Lișcoteanca-Movila Olarului⁴⁷.

Încadrare culturală și cronologică

Deși, starea de fragmentare mare, reprezintă una dintre caracteristicile materialelor ceramice descoperite la Luncavița-Mocuța, totuși, acestea, prezintă o serie de elemente definitorii:

- formele vaselor, în special castroanele și străchinile cu umărul în bandă îngustă, dar mai ales cele cu umăr carenat, ce caracterizează o serie de complexe închise de la Pietrele⁴⁸, fiind întâlnite și în descoperirile de la Gumelnița⁴⁹ și Ciolăneștii din Deal⁵⁰, precum și în cele de la Ovčarovo⁵¹;

- tratarea suprafețelor și motivele decorative, ca exemple putând fi date barbotina, dispusă în linii (vârci) oblice sau verticale, și brăurile alveolate, de asemenea, dispuse oblic, indică încadrarea locuirii de aici, în faza A2 din evoluția culturii Gumelnița.

Ceramica de la Luncavița este similară cu materiale Gumelnița A2, atât cu cele descoperite în așezările din Dobrogea: Carcaliu⁵², Mihai Bravu-La Moară⁵³ și Medgidia⁵⁴, cât și cu cele găsite la Brăilița⁵⁵, Lișcoteanca, punctele *Movila Olarului* și *Moș Filon*⁵⁶, Sultana⁵⁷, Vânătorii Mici⁵⁸ sau Însurăței⁵⁹.

Prezența unor motive decorative, cum ar fi alveolele plasate imediat sub buza vaselor, sau inciziile terminate în meandre, considerate ca fiind specifice aspectului cultural Aldeni II⁶⁰, nu pot influența încadrarea cultural-cronologică, ele având, cel mult, rolul de „importuri”.

*

⁴⁴ Dumitrescu 1966, 63.

⁴⁵ Berciu 1956, 525, fig. 36/3.

⁴⁶ Harțuche, Anastasiu 1968, 15, fig. 18; Harțuche 2002, 39, fig. 33/3.

⁴⁷ Harțuche 1987, 27, fig. 30/3.

⁴⁸ Berciu 1956, 525, fig. 48; 49/ 1-2.

⁴⁹ Dumitrescu 1966, 66.

⁵⁰ Petrescu-Dâmbovița, Sanie 1969, 46, fig. 5/3.

⁵¹ Todorova *et alii* 1983, pl. 86/ 5, 8.

⁵² Lăzurcă 1984, 25-27, pl. 5-8.

⁵³ Hașotti, Lăzurcă 1989, 46; Lăzurcă 1995, 21, nota 26.

⁵⁴ Harțuche, Bounegru 1997, 64-85.

⁵⁵ Harțuche, Anastasiu 1968, 12-13; Harțuche 2002, 36-39, fig. 37-48.

⁵⁶ Harțuche, Anastasiu 1976, cat.139-186; Harțuche 1987, 27-30, fig. 25-35.

⁵⁷ Isăcescu 1984, 28-34, pl. 2-4.

⁵⁸ Trohani, Oancea 1976, 21-22, fig. 3.

⁵⁹ Pandrea, Sîrbu, Neagu 1999, 150-151, fig. 9-10; 12.

⁶⁰ Dragomir 1970, 25-91; Dragomir 1983, 51-92; Dragomir 1985, 7-48.

Ceramica Cernavodă I

În secțiunea S2, aproape pe toată suprafața, imediat sub solul vegetal, până la adâncimea de 0,50-0,60 m, fără a constitui un strat cultural propriu-zis, în amestec cu ceramică modernă, romană, elenistică și gumelnițeană, au fost descoperite fragmente de vase care, după compoziție (nisip cu granulație mare, scoici, cioburi pisate) și decor, pot fi atribuite culturii Cernavodă I. Pasta este destul de bine frământată și arsă, în spărtură fiind maronie ori negru-cenușie. Câteva exemplare au culoare roșie, datorită arderii secundare.

Forme

Pentru că materialele descoperite sunt în totalitate fragmentare, reconstituirea celor câtorva forme, a putut fi făcută doar după profilele fragmentelor:

- a) vase *globulare*, cu gât cilindric, buza fiind, probabil, rotunjită la exterior (Fig. 15/10);
- b) vase, cu gât cilindric, buza evazată, pereții arcuiți (Fig. 15/9);
- c) *castroane*, cu buza rotunjită și umărul în bandă îngustă (Fig. 15/11);
- d) *străchini*, având buza îngroșată, aproximativ egală cu grosimea pereților tronconici (Fig. 15/8) sau ușor arcuiți (Fig. 15/7);
- e) vase, probabil, de dimensiuni mijlocii, prevăzute cu toarte având secțiunea triunghiulară (Fig. 15/1-4), circulară (Fig. 15/5) sau semiovală (Fig. 15/6).

Decor

Motivele ornamentale, deși puține, sunt alcătuite din:

- a) *incizii* executate cu unghia sau cu scoica, dispuse pe umărul vaselor într-un șir orizontal (Fig. 15/9);
- b) *impresiuni* de „șnur fals” realizate sub formă de „omizi”, plasate:
 - pe umărul vaselor, în două șiruri orizontale, paralele (Fig. 15/10);
 - pe toarte, în trei grupe de câte două șiruri paralele, verticale (Fig. 15/2);
 - plasate pe toarte, în șiruri verticale (Fig. 15/1) sau oblice (Fig. 15/3).
- c) *impresiuni* de „șnur fals”, dispuse imediat sub buza vaselor:
 - în trei șiruri paralele, orizontale (Fig. 15/11);
 - sub forma „scheletului de pește”, plasate imediat sub buza vaselor (Fig. 15/7-8).

*

Ceramica aparținând culturii Cernavodă I a fost descoperită și pe *tell*-ul *Cetățuia*, pe seama purtătorilor acestei culturii fiind pusă distrugerea complexelor din ultimul nivel de locuire – nivelul 1⁶¹, aparținând culturii Gumelnița, faza A2.

În a doua etapă a cercetărilor din punctul *Cetățuia*, reluate începând cu campania 1998, deși nu a fost depistat un nivel de locuire care să aparțină culturii Cernavodă I, a fost găsită ceramică, întregibilă sau fragmentară, modelată din pastă similară cu cea descoperită în punctul *Mocuța*⁶².

⁶¹ Comșa 1962, 224; Comșa 1971, 18.

⁶² Materiale aflate în colecția Muzeului de Arheologie Tulcea, cedate nouă spre cercetare de către C. Micu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

Forme

a) amforetă tronconică, umerii bine reliefați, buza teșită spre exterior, baza ușor arcuită; în regiunea diametrului maxim este prevăzută cu patru tortițe perforate orizontal (Fig. 16/5);

b) vase cu gât cilindric, buza evazată, pereții, probabil, arcuiți (Fig. 16/2);

c) vase globulare, starea fragmentară nepermițându-ne să spunem mai mult (Fig. 16/1, 3-4, 6).

Decor

a) incizii realizate cu unghia sau cu scoica, dispuse pe corpul vaselor în grupe de câte două șiruri paralele (Fig. 16/2, 6);

b) impresiuni de șnur fals, sub formă de „omizi”, dispuse pe corpul recipientelor, în două șiruri paralele orizontale (Fig. 16/5);

c) impresiuni de șnur fals, plasate oblic pe corpul recipientelor, în grupe de câte două șiruri paralele, singulare (Fig. 16/1), sau încadrate de impresiuni sub formă de „omizi” (Fig. 16/3-4);

d) impresiuni de șnur fals dispuse oblic pe buza vaselor (Fig. 16/5).

*

În nordul Dobrogei, o altă așezare gumelnițeană care își încetează existența la nivelul fazei A2, și în care a fost descoperită ceramică Cernavodă I, este cea de la Carcaliu; fragmentele ceramice de aici se deosebesc însă de cele de la Luncavița-Mocuța și Cetățuia, prin faptul că sunt decorate doar cu împunsături succesive, fără impresiuni de șnur înfășurat ori fals, ceea ce a determinat ca ele să fie atribuite unei etape timpurii a culturii sau chiar unui element mai vechi decât aceasta⁶³.

Pentru ceramica de la Luncavița-Mocuța, analogii, mai mult sau mai puțin apropiate, atât în privința formelor cât și a decorului, în afară de cele de la Cetățuia, amintite mai sus, găsim în descoperirile făcute la Cernavodă – sectorul a⁶⁴, Hârșova⁶⁵, Oltenița-Renie I⁶⁶, Chirnogi⁶⁷, Ulmeni-Tăușanca⁶⁸, Ghindărești⁶⁹, Căscioarele⁷⁰ și Râmnicelu⁷¹.

Prezența fragmentelor ceramice Cernavodă I fixează momentul în care locuirea preistorică de la Luncavița-Mocuța, își încetează existența.

⁶³ Hașotti, Lăzurcă 1989, 47; Lăzurcă 1991, 14-17, pl. 2/ 5-9.

⁶⁴ Berciu, Morintz, Roman 1959,

⁶⁵ Galbenu 1962, 298, fig. 12/4-12; Morintz, Roman 1968, 50; Morintz, Șerbănescu 1974, 51, 53-54; Hașotti, Popovici 1992, 32; Popovici, Hașotti, Galbenu, Nicolae 1992, 9-10.

⁶⁶ Morintz, Ionescu 1968, 95-101, fig. 2; 4; Morintz, Roman 1968, 50, 52, 55-56, fig. 4/1, 3-5, 8.

⁶⁷ Morintz, Ionescu 1968, 105-109, fig. 9-10; Morintz, Roman 1968, 56, 59, 62, fig. 8; 9.

⁶⁸ Morintz, Ionescu 1968, 11-114, fig. 16; Morintz, Roman 1968, 62-63, 66, 69-70, fig. 11-12.

⁶⁹ Morintz, Șerbănescu 1974, 62, fig. 10.

⁷⁰ Tudor 1965, 555-563, fig. 2/1-3; 3/ 8-9; Morintz, Roman 1968, 70, 72, 74, fig. 21/8-9.

⁷¹ Harțuche 1980a, 53-65, fig. 25-26; 31/4-7, 10-13.

Bibliografie

*** Geografia României 1983, *Geografia României*, I, Geografia Fizică, București.

- Berciu, D. 1956, *Cercetări și descoperiri arheologice în regiunea București*, Materiale 2, 490-562.
- Berciu, D., Morintz, S., Roman, P. 1959, *Săpăturile de la Cernavodă*, Materiale 6, 95-105.
- Ciulache, S. 1982, *Județul Tulcea. Clima*, în *Enciclopedia geografică a României*, București.
- Comșa, E. 1952, *Raport preliminar asupra sondajului de lângă Luncavița, raionul Măcin*, SCIV 3, 413-416.
- Comșa, E. 1953, *Contribuție la harta arheologică a Dobrogei de Nord-Vest*, SCIV 4, 3-4, 747-757.
- Comșa, E. 1962, *Săpăturile arheologice de la Luncavița*, Materiale 8, 221-225.
- Comșa, E. 1963, *Unele probleme ale aspectului cultural Aldeni II*, SCIV 14, 1, 7-31.
- Comșa, E. 1971, *Neoliticul județului Tulcea*, Peuce 2, 11-18.
- Comșa, E. 1976, *Silexul de tip „balcanic”*, Peuce 4, 5-19.
- Coteț, P. 1973, *Geomorfologia României*, București.
- Coteț, P., Popovici, I. 1972, *Județul Tulcea*, București.
- Dodd-Oprîtescu, A. 1981, *Ceramica ornamentată cu șnurul din aria culturilor Cucuteni și Cernavodă I*, SCIVA 32, 4, 511-528.
- Dragomir, I.T. 1970, *Aspectul cultural Stoicani-Aldeni. Considerații asupra ceramicii*, Danubius 4, 25-91.
- Dragomir I.T. 1983, *Eneoliticul din sud-estul României. Aspectul cultural Stoicani-Aldeni*, București.
- Dragomir I.T. 1984-1985, *Repertoriul descoperirilor arheologice de aspect cultural Stoicani-Aldeni*, Danubius 11-12, 7-48.
- Galbenu, D. 1962, *Așezarea neolitică de la Hârșova*, SCIV 13, 2, 284-306.
- Harțuche, N. 1959, *Săpăturile arheologice de la Brăilița*, Materiale 5, 221-230.
- Harțuche, N. 1980a, *Complexul cultural Cernavodă I de la Râmnicelu – județul Brăila*, Istros 1, 33-91.
- Harțuche, N. 1980b, *Preliminarii la repertoriul arheologic al județului Brăila*, Istros 1, 281-354.
- Harțuche, N. 1987, *Cercetările arheologice de la Lișcoteanca I. Așezarea „Movila Olarului” (1970-1976)*, Istros 5, 7-90.
- Harțuche, N. 2002, *Complexul arheologic Brăilița*, Bibliotheca Thracologica 35.
- Harțuche, N., Bounegru, O. 1997, *Săpăturile arheologice de salvare de la Medgidia, jud. Constanța (1957-1958)*, Pontica 30, 17-104.
- Hașotti, P. 1988-1989, *Observații privind cultura Gumelnița în Dobrogea*, Pontica 21-22, 7-21.
- Hașotti, P., Lăzurcă, El. 1989, *Civilizații pretracice în Dacia Pontică*, SympThrac 7, 39-50.
- Hașotti, P., Popovici, D. 1992, *Cultura Cernavodă I în contextul descoperirilor de la Hârșova*, Pontica 25, 15-44.
- Iana, S. 1982, *Județul Tulcea. Vegetația*, în *Enciclopedia geografică a României*, București.
- Isăcescu, C. 1984, *Săpăturile de salvare de la Sultana, com. Mânăstirea, jud. Călărași*, CA 7, 27-43.
- Lăzurcă, El. 1984, *Cercetări arheologice în stațiunea neolitică de la Carcaliu (jud. Tulcea)*, Peuce 9, 23-30, 425-434.

- Lăzurcă, El. 1991, *Ceramica cucuteniană în contextul așezării gumelnițene de la Carcaliu (judetul Tulcea)*, Peuce 10, I, 13-19; II, 9-13.
- Lăzurcă, El. 1995, *Trestenic – o nouă așezare neolitică pe teritoriul județului Tulcea*, Peuce 11, 7-48.
- Marinescu-Bâlcu, S. 1989, *Ceramica cucuteniană de la Drăgușeni. Tradiții, creații, Aspecte regionale*, SCIVA 40, 3, 215-239.
- Mândruț, O. 1993, *Geografia României*, București.
- Micu, C., Maille, M. 2002, *Recherches archéologiques dans le cadre de l'établissement tell de Luncavița, (dép. de Tulcea)*, Studii de Preistorie 1, 115-129.
- Micu, C., Mihail, Fl., Ailincăi, S., Maille, M., Bălășescu, A., Radu, V., Haită, C. 2004, *Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea, CCA. Campania 2003*, 177-179.
- Micu, C., Mihail Fl. 2005, *Cronica cercetărilor arheologice din județul Tulcea*, Peuce, S.N. 2 (15), 407-411.
- Mihăiescu, G., Ilie, A. 2003-2004, *Tell-ul gumelnițean de la Geangoești*, Ialomița 4, 71-80.
- Mihăilescu, V. 1969, *Geografia fizică a României*, București.
- Moisil, C. 1910, *Privire asupra antichităților preistorice ale României (I)*, BCMI 3, 3, fasc. 11, 115-123.
- Morintz, S., Roman, P. 1968, *Aspekte des Ausgangs des Äneolithikums und der Übergangsstufe zur Bronzezeit im Raum der Niederdonau, Dacia, N.S.*, 12, 45-128.
- Morintz, S., Ionescu, B. 1968, *Cercetări arheologice în împrejurimile orașului Oltenița (1958-1967)*, SCIV 19, 1, 95-128.
- Morintz, S., Șerbănescu, D. 1974, *Cercetări arheologice la Hârșova și împrejurimi*, SCIVA 25, 1, 47-69.
- Mutihac, V. 1990, *Structura geologică a teritoriului României*, București.
- Nicolăescu-Plopșor, C.S., Păunescu, Al, Paul-Bolomey, Al. 1959, *Dobrogea, în Nicolăescu-Plopșor et alii, Raport preliminar asupra cercetărilor paleolitice din anul 1956*, Materiale 5, 15-22.
- Pandrea, S., Sîrbu, V., Neagu, M. 1999, *Cercetări arheologice în așezarea gumelnițeană de la Însurăței-Popina I (jud. Brăila)*, Istros 9, 145-169.
- Parnic, V., Păun, A. 2003-2004, *Despre un atelier de prelucrare a osului și cornului din așezarea eneolitică de la Măriuța, jud. Călărași*, Ialomița 4, 53-70.
- Parnic, A., Păun, A., Ilie, A., Ungureanu, M. 2004, *Măriuța, com. Belciugatele, jud. Călărași, CCA*, 190-191.
- Păunescu, Al. 1970, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită de pe teritoriul României*, București.
- Păunescu, Al. 1999, *Paleoliticul și mezoliticul pe teritoriul Dobrogei*, II, București.
- Petrescu-Dâmbovița, M., Sanie, S. 1969, *Sondajul din tell-ul gumelnițean de la Ciolănești din Deal (jud. Teleorman)*, ArhMold 6, 41-53.
- Popovici, D., Hașotti, P., Galbenu, D., Nicolae, C. 1992, *Cercetările arheologice din tell-ul de la Hârșova (jud. Constanța)*, CA 9, 8-11, 126-131.
- Todorova, H., Vasiliev, V., Ianușevici, Z., Kovaceva, P., Bălev, P. 1983, *Ovčarovo*, RazPr 9, Sofia.
- Trohani, G., Oancea, Al. 1976, *Descoperiri arheologice pe teritoriul comunei Vânătorii Mici, județul Ilfov*, CA 2, 19-32.

- Tudor, E. 1965, *Ceramica aparținând culturii Cernavodă descoperită la Căscioarele*, SCIV 16, 3, 555-563.
- Vasilu, I. 1995a, *Mormintele cu ocru de la Luncavița- Movila „Mocuța”*, Peuce 11, 89-115.
- Vasilu, I. 1995b, *Noi informații privind epoca bronzului în nordul Dobrogei. Movilele funerare de la Luncavița, punctul „Drumul Vacilor”*, Peuce 11, 117-140.
- Vasilu, I. 1996, *Topoare de piatră din epoca bronzului aflate în colecțiile Muzeului de Arheologie din Tulcea*, Peuce 12, 9-26.

Ioan Vasiliu
Muzeul Municipal Onești
Aleea Parcului, 3 bis,
601032, Onești, jud. Bacău,
Tel: 034/324052
vasiliucioan@yahoo.com